

Vijf stappen naar volledige overheersing

van een samenleving

Anco van Moolenbroek

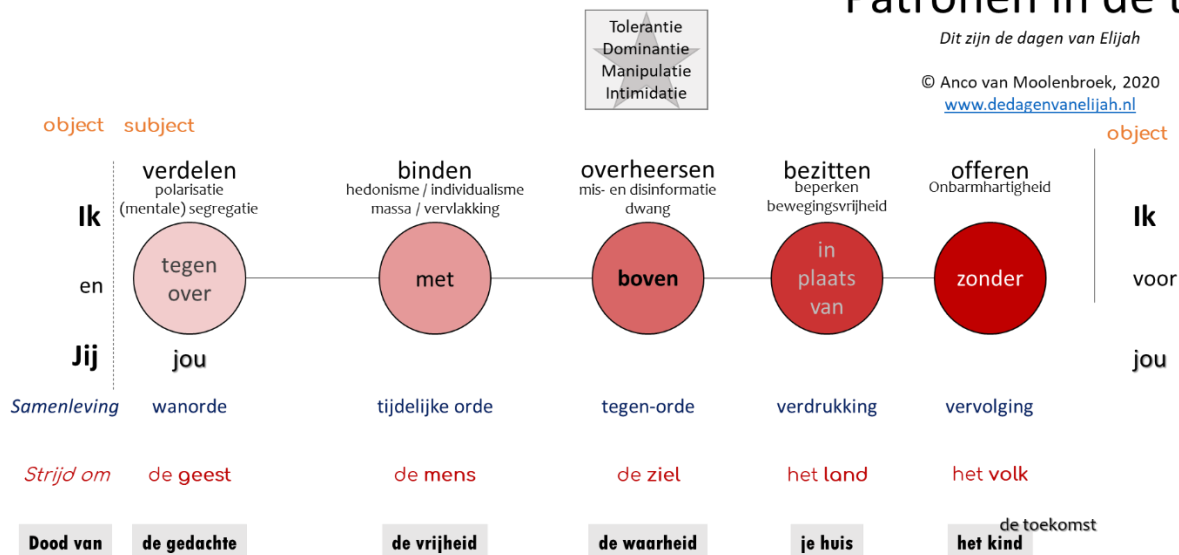
juli 2020

Patronen in de tijd

Dit zijn de dagen van Elijah

© Anco van Moolenbroek, 2020

www.dedagenvanelijah.nl

In nog geen halfjaar is de wereld door het Corona-virus in een stroomversnelling gekomen. De tijd vóór Corona lijkt een onbezorgde tijd. Die tijd is in onze beleving ook ver weg. En volgens overheden komt die tijd ook nooit meer terug. Ter geruststelling wordt er aan toegevoegd dat een vaccin tegen het virus het leven weer in enige mate zal normaliseren. Het blijkt intussen dat het vrij gemakkelijk is om een samenleving in een lockdown te brengen. Daar is weinig intelligents aan. Alleen angst is voldoende. Sociale distantie is de sleutel. Dat is een directe inperking van de (bewegings)vrijheid. Er is daarom reden om bezorgd te zijn.

Levend in een tijdgewricht is het lastig om die te duiden. Daarvoor is een helicopterview nodig. Metahistorische en wijsgerige inzichten kunnen daarbij helpen. In de afgelopen jaren heb ik de tijd bestudeerd van een van de meest vooraanstaande Bijbelse profeten: Elijah. Hij is met Mozes de belangrijkste profeet in de Bijbel. Elijah verschijnt zonder nadere aankondiging en de Bijbel presenteert hem alsof iedereen hem kent. Het eerste wat hij doet is een jarenlange droogte aankondigen.

De dagen van de profeet Elijah zijn ook de dagen van de koning Achab van Israël en zijn gemalin Izebel. Zij is een Fenicische koningsdochter en zij speelt een belangrijke rol in de teloorgang van het rijk van Israël, met name vanwege haar banden met de godin Astarthe. Terzijde merk ik op dat Europa haar naam dankt aan een andere Fenicische prinses. Zij werd geschaakt en verkracht door de Griekse god Zeus. En zijn altaar is te bewonderen in het Pergamon museum in Berlijn.

Het is de profeet Elijah die het volk op de Karmel vraagt wie Heer in hun leven is. Is het Baäl of is het JHWH? Een cruciale vraag voor alle tijden. Elijah stelt deze vraag op het dieptepunt van het koninkrijk van Israël waarover Achab koning is. Wat ging eraan vooraf? Op grond van de beschrijving van de dagen van het koninkrijk van Israël onderscheid ik vijf krachten die in die tijd leidden tot een volledige overheersing van een samenleving.

In een samenleving gaat het altijd om onze verhouding tot de ander. “Men kan het werkelijke karakter van een tijdperk het best onderkennen aan de daarin overheersende verhouding tussen religie en realiteit”, aldus de filosoof Buber. Ziet men God als een beeld van eigen denken of als de Geheel Andere? Is God realiteit of is het een product van de menselijke geest? Nietzsches uitspraak ‘God is dood’ wil volgens Buber zeggen dat de mens onbekwaam is geworden om God als een onafhankelijke werkelijkheid te ervaren. En als gevolg daarvan ziet men ook elkaar niet meer als een onafhankelijke realiteit. Van object-object verschuift het denken naar object-subject. Men ziet de ander niet meer als object – een tegenover, maar als een voorwerp (subject) waarover men naar believen kan beschikken. Een gebruiksvoorwerp in plaats van het onderwerp van dialoog.

Het zijn drie terreinen waarop altijd strijd wordt geleverd: geest, geld en gezag. In dat krachtenveld leidt elk van de volgende vijf krachten tot de dood van een stukje menszijn en dus van de samenleving. Elke kracht heeft daarom een specifieke uiting en een gevolg in de samenleving.

1. Verdelen

Koning Salomo was de laatste koning van het ongedeelde koninkrijk van Israël. Daarna werd het rijk verdeeld over Rehabeam (koninkrijk van Juda) en Jerobeam (koninkrijk van Israël). Jerobeam verdeelde de godsdienst. Hij maakte een variatie op dat wat Juda en Israël nog gezamenlijk hadden: de dienst aan JHWH. Na hem lezen we dat het leger wordt verdeeld, dat het volk wordt verdeeld, en dat tenslotte de gedachten worden verdeeld.

In onze tijd noemen we dat (mentale) segregatie. Dit is niets nieuws. Het wordt pas een probleem als mensen tegenover elkaar komen te staan en elkaar niet meer kunnen of willen begrijpen. In een sociaal onveilige samenleving – en dat is het meestal – gaat ieder individu voor de eigen overleving. Individualisering, decennialang onze samenleving ingedragen, is het proces waardoor mensen meer als individu dan als groep in de samenleving komen te staan. Veranderingen in sociale verhoudingen in de maatschappij gingen vooraf aan de transitie naar individualisme, met onder meer ontzuiling en secularisatie tot gevolg. Mensen richten zich meer op hun persoonlijke doelen en minder op gezin of gemeenschap. Individualisering legt de nadruk op het maken van eigen keuzes en eigen vrijheid. De keerzijde is een houding van ieder-voor-zich en passiviteit. Zeker in crisistijd. Dan hamsteren we wc-papier.

Onze huidige omgeving kenmerkt zich door een ontbrekende begrenzing van data, tijd, plaats, en autoriteit. De mens in deze samenleving heeft te dealen met een overmaat van informatie, terwijl het besef van tijd, plaats, en richting verdwijnt. Dat leidt niet alleen tot overprikkeling, maar vooral in toenemende mate tot fundamentele onzekerheid. En onzekerheid voedt angst.

Mensen gedragen zich zoals ze denken. Zoals ze denken, zo worden ze gedreven. Follow the money and follow the mind. Je zult zien dat je dan uitkomt bij de macht. Verdeel en heers is

een aloud principe. Het creëren van wanorde en chaos. Men weet dan niet meer ‘wat men ervan moet denken’.

2. Binden

Jerobeam, de eerste koning van het koninkrijk van Israël, wist het volk te binden door een alternatieve godsdienst in te stellen. Eentje die leek op wat men gewend was. Zijn voorbeeld kreeg navolging. Zo hield de vader van koning Achab – Omri – er uiteindelijk eigen gewoontes op na, die hij aan het volk oplegde. En elk alternatief resulteert in een verder afglijden van deze samenleving en een versterking van de positie van de macht. Steeds lezen we dat de koning deed wat kwaad was – in de ogen van de Heer.

Na polarisatie is het zaak om het volk weer bij elkaar te brengen. Managing the mess is managing the mass by managing the mind. Deels kan dat via ‘brood en spelen’, al is dat meer een zoethoudertje. Voor machthebbers geldt altijd de vraag: hoe houd je de massa onder controle. The price of a successful attack is a constructive alternative. Deze uitspraak van Alinsky is een mooi voorbeeld van de trits ‘these – antithese – synthese’. De filosoof Hegel hanteerde overigens de drieslag ‘concreet-abstract-absoluut’. Deze drieslag is de methode achter het binden. Twee uitersten worden gebonden in iets dat absoluut wordt. Er is geen weg terug. Ik noem twee actuele voorbeelden.

Het is coronatijd en ‘het virus is onder ons’. Derhalve nemen we –beslist geen halve-maatregelen. Onze vrijheid wordt ingeperkt. ‘We kunnen alleen van het virus winnen als we het samen doen. De overheid trekt alles uit de kast om ons dat duidelijk te maken. Een bijna wekelijks persconferentie en een ‘address to the nation’ van de premier. Matrixborden boven de snelweg met bemoedigende oproepen. Banners onder elke youtube-video (wie heeft dat eigenlijk betaald?). Reclames van bedrijven over afstand houden alsof ze hun eigen product aanprijzen. Was het alleen naamsbekendheid creëren of ook op verzoek van de overheid? Het nieuwe normaal is de moraal. Totdat er een vaccin komt. Dat is de synthese en het klinkt niet als een belofte. Het is een reële mogelijkheid dat het ten koste gaat van onze vrijheid. Dan gaat er iets van ons dood.

Het andere voorbeeld. De tragische dood van een zwarte man door politiegeweld heeft op veel plaatsen in Amerika geleid tot tegengeweld. Geweld door BLM als een antithese. Het is selectieve verontwaardiging. In de synthese roept men om hervorming – uitkleding van de politie (defunded and abolished). De rellen gaan echter niet meer over het leven van de zwarte bevolking. De kwestie lijkt verworpen tot de vraag of je voor of tegen de politie bent, voor of tegen een gevestigde orde. The issue is never the issue. The issue is always the revolution. Het is dus zaak te zien wat de onderliggende denkbeelden van de antithese zijn. BLM omschrijft haar eigen founders als drie radical black organizers. Zij hangen het marxisme aan en zijn radicale feministen. De BLM-beweging ontvangt vele miljoenen van zakelijke en politieke sponsors. Voor een beweging die sinds 2013 bestaat is dat een knappe prestatie. Achter de legitiem klinkende naam van de beweging lijkt dus een harde politieke organisatie schuil te gaan, die gebruik maakt van intimidatie, geweld en macht om haar doel te bereiken. En wie er tegen ingaat, krijgt de wind van voren. Of erger.

3. Overheersen

In het koninkrijk van Israël werd het ene koningshuis door het andere omgebracht om zelf aan de macht te komen. Achab deed iets wat nog geen enkele andere koning van Israël had gedaan: hij onderwerpt zich aan de Baäl. Baäl betekent heer of echtgenoot. En dat deed hij omdat zijn vrouw hem ophitste. Achab werd het subject van Izebel. Hij leverde zijn autoriteit in. Izebel is geen liefhebster van de waarheid, maar een dame bekend met dominantie, manipulatie, tolerantie, en intimidatie. Izebel doodde al de profeten van Israël. Tolerantie wil zeggen dat je kunt doen en zeggen wat je wilt, zolang het niet ingaat tegen de heerser. In het Romeinse rijk was dat de praktijk. Eigen goden zijn prima, mits niet boven de keizer van Rome gesteld.

Ondanks het samenbindende geluid staan er altijd mensen op die een kritisch tegengeluid geven. Mensen die op zoek gaan naar waarheid. Om een samenleving te overheersen is het daarom zaak om de communicatie en informatiestromen te beheersen. Alleen het partijgeluid mag klinken. Er moet één front worden gevormd. Het behoeft geen toelichting dat in deze fase massamedia belangrijk zijn voor de leiders.

De fundamentele onzekerheid die ik onder het eerste punt aanstipte, wordt versterkt door mis- en disinformatie. In iedere strijd is het verspreiden van disinformatie onderdeel van de strategie. Misinformatie wordt overigens ook verspreid door waarheidszoekers die de gave van onderscheid nog niet hebben. Maar niet de waarheidszoekers zijn het probleem. Het zijn de waarheidsvinders die je uit moet schakelen. Zoals Izebel de profeten – degenen die de waarheid spraken - doodde. En dat doe je in elk geval op twee manieren. 1. Censuur in de media en 2. Shoot the messenger. In de afgelopen weken heb je de volgende shootings kunnen zien:

- Je hebt een bedenkelijke reputatie
- Je bent niet gekwalificeerd
- Je verhaal is niet foutloos op de feiten
- Je bent overbezorgd
- Je bent een complotdenker
- Je bent niet solidair en houdt geen rekening met anderen

Wie afwijkt van de mainstream – wetenschapper is niet – wordt gemarginaliseerd en onmiddellijk in de hoek gezet als complotdenker. Het is opvallend hoeveel wetenschappers en medici wereldwijd in deze coronatijd een tegengeluid geven. Dat geluid wordt ook geregeld gecensureerd. Het is een 'beschaafde' vorm van de huidige cancel culture. Dat is het publiekelijk terugtrekken van steun aan een persoon of bedrijf na een –vermeende- misstap of aanstootgevende uitspraak.

Ik zie nog een andere trend. We schrijven in onze dagen geschiedenis. Maar de geschiedenis wordt ook herschreven. Het gaat dan niet over een begrijpelijke herziening of nuancering, maar om reframen of zelfs uitwissen. Beelden worden gemaakt om de gedachten vorm te geven. Het verwijderen is dat ook. Het herschrijven gaat gepaard met een beeldenstorm en nogal eens met woede en geweld. Is dit ook niet een uiting van de cancel culture?

De waarheid struikelt op de straat en wat recht is kan niet binnenkomen, schreef een profeet honderden jaren geleden.

4. Bezitten

Izebel nam het land spiritueel in bezit. Zij doodde de profeten van Israël en importeerde priesters en priesteressen van haar eigen godsdienst. Zij aten van de tafel van Izebel. Achab op zijn beurt richtte een altaar op in de Baältempel in de hoofdstad Samaria en een Asjerapaal. Baäl betekent heer of echtgenoot. Achab was overigens niet de eerste koning die dat deed. Dat proces was al bij koning Salomo begonnen. In het natuurlijke leven geldt het spreekwoord: wiens brood men eet, diens woord men spreekt. Het spirituele is de tegenhanger: wiens woord men spreekt, diens brood men eet.

Wat kunnen we hieruit leren? Twee punten. Allereerst, het proces van bezit nemen is een langdurig proces, dat zichtbaar wordt als je de grote lijnen gaat bekijken. Het tweede is dat er een macht achter de macht is.

Bezit staat tegenover schuld. En schuld leidt tot slavernij en onderdrukking. Het ene na het andere pakket steunmaatregelen (lees geld) wordt ingezet. De leiders van de EU hebben een steunpakket van honderden miljarden euro afgesproken. Dat zijn schuldbriefjes. En schuld wordt uiteindelijk vereffend met grond, grondstoffen en arbeid. Met land. Of je hypotheek nu is afbetaald of niet.

Land is de plaats waar je kunt leven. Waar je je vrij kunt bewegen. Echter, wiens bewegingsvrijheid wordt ingeperkt, die komt in de verdrukking. De landbezitter gaat ook over wie waar mag zijn en onder welke voorwaarden. Zie wat de landbezetter in de Tweede Wereldoorlog deed. Joodse burgers werden naar een plek gedreven en hun bezit in beslag genomen. Anderen hadden in die tijd een ausweis nodig, waarop stond aangegeven wie, wanneer en waar men vergunning had om te werken. Ik hoef er niet aan te herinneren dat dit gebeurde in het beschaafde Europa.

In het hedendaagse China is massa-surveillance door de overheid dagelijkse praktijk. Honderden miljoenen videocamera's houden je in te gaten en de Chinese overheid ontwikkelt een sociaal creditsysteem waarmee jouw betrouwbaarheid wordt beoordeeld. Je sociale gedrag wordt daarmee gekoppeld aan de systemen van de overheid. Overigens werkt gezichtsherkenning beter als je voldoende afstand van elkaar houdt.

Huid voor huid, al wat hij heeft, zal hij geven voor zijn leven. Control healthcare and you control the people. Het is daarom een cruciale vraag of een Covid pass en een vaccin eigentijdse vormen van overheidssurveillance zijn of gaan worden. Het gaat dan niet meer over je identiteit (zoals een paspoort), maar over je gedrag. Hierboven heb ik al gezegd: gedrag weerspiegelt onze gedachten.

En een slaaf kan geen twee heren dienen.

5. Offeren

Jericho is de stad van de geur, van de gedachte, van de cultuur. Ook dat is een uitstekende metafoor. De stad als cultuurdrager. De muren van deze stad waren honderden jaren eerder gevallen, toen het volk Israël het land in bezit nam. Men zou alleen in een vrij land kunnen leven als de Kanaänitische cultuur van onbarmhartigheid teniet werd gedaan. De veroveraar van Kanaän, Jozua, verordende daarom dat de muren van de stad niet mochten worden herbouwd. Wie dat toch deed, zou te maken krijgen met de dood van zijn zonen. Dat was geen

dreigement, maar een waarschuwing. Achab sloeg die in de wind en liet de muren van Jericho herbouwen. Dat kostte de bouwer Hiël zijn oudste en zijn jongste zoon. Beide jongens werden als een bouwoffer ingemetseld. De god Baäl vraagt om mensenoffers.

De laatste stap naar de totale overheersing van een samenleving is het opofferen van de toekomst. Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Tenzij de jeugd geen toekomst meer heeft. Het is de ultieme vorm van de cancel culture. In elke dictatuur wordt de stap gezet van onderdrukking naar vervolging. Voorbeelden te over, in de geschiedenis en in dag van vandaag. Ik meen echter te zien dat ook in niet-dictatuur een cultuur van onbarmhartigheid aanwezig kan zijn. Een cultuur waar de dood als uitkomst wordt gezien. Dan ziet men het leven als voltooid.

En er zijn meer vormen om de toekomst teniet te doen. De ontwrichting van de economie leidt tot werkloosheid, armoede, stress en gezondheidsproblemen. Voor zeer velen is het toekomstperspectief in enkele maanden radicaal gewijzigd. Wereldwijd.

Het is een biologisch principe dat de fitste, dat is degene die het meest is aangepast, overleeft. En als ik heerser van de wereld zou zijn en mijn leefomgeving in ogenschouw neem, dan is de conclusie dat er teveel mensen op deze aardbol zijn, gemakkelijk te trekken. Want mensen veroorzaken klimaatproblemen. En barmhartigheid zit niet in onze leefomgeving. Die zit alleen in mensen. Of niet.

Deze laatste kracht resulteert in het afdanken van gebruiksvoorwerpen.

6. Tot besluit

De profeet Elijah hield het volk een keuze voor: welke Heer wil je volgen?

Tien jaar geleden hadden we de Mexicaanse griep. Nieuwsitems uit die tijd lijken sprekend op die van onze tijd. Er is een belangrijk verschil met die tijd: angst. En angst is een irrationeel begrip. Angst wordt alleen beteugeld door autonomie, een van de drie psychologische basisbehoeften van de mensen. Autonomie is niet hetzelfde als doen wat je zelf wilt. Autonomie bestaat bij de gratie van grenzen. Maar waar die grenzen worden overschreden, daar is de vrijheid in het gedrang. Dan moeten we ons daar zorgen over maken. Veel zorgen.

Structurele sociale onveiligheid heet in het dagelijks leven pesten. Het komt voor in elke school en op de werkvloer. Het komt voor waar mensen samenleven en samenwerken. Wie bovenaan de pikorde staat, is het meest veilig. En precies de bovengenoemde krachten zijn in een dergelijke giftige omgeving te herkennen. Wat in het klein gebeurt, gebeurt dus ook in het groot.

DIT
ZIJN DE
DAGEN
VAN

ELIJAH

Dr. Anco van Moolenbroek is de schrijver van het boek "Ezau, hij is Edom. Over de verborgen strijd om het Koninkrijk". Zijn nieuwe boek "Dit zijn de dagen van Elijah" verschijnt medio augustus 2020 bij Uitgeverij Aspekt.

www.dedagenvanelijah.nl